

Het Onzevader onverwachts in het nieuw

De voorbije zomer maakte de Nederlandse bisschoppenconferentie bekend dat een nieuwe versie van het Onzevader, bestemd voor noord en zuid, in Rome werd goedgekeurd. Nederlandse en Vlaamse katholieken bidden tot op heden immers het gebed dat Jezus ons leerde anders.

HOLLANDSE VOORTVARENDHEID, VLAAMSE FRUSTRATIE

Tot op heden baden Nederlandse en Vlaamse katholieken in de eucharistie hun eigen Onzevader. De op vraag van Rome lopende herziening van de Nederlandse teksten van het missaal was dan ook de gelegenheid om eindelijk werk te maken van een gemeenschappelijke tekst. Dat was ook de wens van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst.

De gemengde Vlaams-Nederlandse commissie die de vertalingen superviseert, gaf twee exegeten de opdracht op korte termijn een tekst af te leveren die rekening hield met de vertrouwde versies van het gebed van de Heer, met de grondtekst en met de oecumenische vertalingen. Nadat de Belgische en de Nederlandse bisschoppen hun goedkeuring hadden gegeven, bekrachtigde ook de Heilige Stoel de nieuwe tekst.

De eerste bede heeft het in de Latijnse versie over *in caelis*, letterlijk „in de hemelen”, maar omdat de in de liturgie gebruikte Willibrordvertaling uit 1975 het enkelvoud gebruikt, geniet dat de voorkeur. Ook in de volgende bedes wordt de Nederlandse versie gevolgd omdat het gelijke zinsconstructies zijn. In de bede over de schulden delft het Vlaamse „gelijk” het onderspit tegen een taalkundig meer correct „zoals”.

In het tweede deel volgt de vertaling veel eerder de Vlaamse versie, getuige daarvan het meervoud „schulden”. Omdat het woord „schuldenaar” uit de Vlaamse versie correct is en ook in de oecumenische vertalingen voorkomt, geniet dat de voorkeur.

De meest fundamentele wijziging die de exegeten voorstelden, was de vertaling van het Latijnse *et ne nos inducas in tentationem*, dat zowel in Nederland als in Vlaanderen werd vertaald als „en leid ons niet in bekoring”. Op basis van onderzoek van de Griekse grondtekst wordt nu gekozen voor „en breng ons niet in beproeving”. De reden is dat in de omgangstaal het woord ‘bekoring’ ook kan begrepen worden als ‘aantrekkelijk’. ‘Bekoring’ rijmt ook niet met de teneur van de Jacobusbrief dat „niemand mag zeggen dat hij door Gods toedoen wordt bekoord”. ‘Beproeving’ komt ook overeen met andere vertalingen.

Waarom hadden bijvoorbeeld Engelse of Duitse katholieken een gezamenlijk Onzevader en Nederlandstaligen niet? De kwestie begint in 1958, wanneer een gemengde liturgische werkgroep de Nederlandse en Belgische bisschoppen verzoekt een uniforme tekst van het Onzevader te maken. Het antwoord blijkt negatief, want in beide kerkprovincies is nog maar net een nieuw Onzevader gelanceerd.

Tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, in het vuur van het enthousiasme voor de hernieuwing van de liturgie en de oecumene, wordt de wens geopperd om niet enkel een katholieke eenheidstekst te maken, maar ook een „voor onze reformatorische broeders in noord en zuid”.

In 1966 komt een katholieke gemengde Vlaams-Nederlandse commissie tot stand met daarin onder meer de letterkundigen Bernard Kemp en Anton Van Wilderode. Geen

twee jaar later ligt er een vertrouwelijk ontwerp van vertaling voor. De bisschoppen stemmen ermee in, maar geven de voorkeur aan het woord „bekoring” boven „verzoeking”. Het debat verzandt echter in een impasse en de tekst wordt nooit opgenomen in de liturgie.

„Men is ter plaatse blijven trappelen”, klaagde Dom Ambroos Verheul, gewezen abt van Keizersberg in Leuven en destijds een voortrekker in de liturgie. In een emotioneel artikel uit 1977 noemt hij de kwestie „beschamend”. De slakkengang was het gevolg van misverstanden, Hollandse voortvarendheid en Vlaamse frustraties. Intussen kwam in 1976 in Nederland een oecumenische vertaling van het Onzevader tot stand dat slechts in interkerkelijke vieringen mocht worden gebruikt, niet in de eucharistie. Van die vertaling moesten de Vlamingen dan weer niets hebben.

„Wij blijven hopen dat er eens zoals in Duitsland, Engeland en Frankrijk één uniform Onzevader komt voor Nederland en Vlaanderen, voor alle christelijke Kerken”, zuchtte Ambroos Verheul in 1977. Zijn gebed is nog niet verhoord.

Erik DE SMET

De verandering behelst de tekst van het onzevader zoals die gebruikt wordt in de liturgie. © KNA-Bild

Oude Vlaamse tekst

Onze Vader, die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw naam, uw rijk kome, uw wil geschiede, op aarde als in de hemel. Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven aan onze schuldenaren, en leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van het kwade.

Nieuwe gemeenschappelijke tekst

Onze Vader, die in de hemel zijt, uw naam worde geheiligd, uw rijk kome, uw wil geschiede, op aarde zoals in de hemel. Geef ons heden ons dagelijks brood en vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren, en breng ons niet in beproeving, maar verlos ons van het kwade.

VERTALERS LATEN ALTIJD WEL EEN STEEK VALLEN

Wat denken doorsneegevolgelingen over de nieuwe versie van het Onzevader? Kerk & leven gooide de vraag op Facebook en sprokkelde opinies.

„Zijn er echt geen dringender kwesties in de Kerk dan die van het Onzevader?”, zucht iemand. Meer gelovigen zijn dezelfde mening toegedaan. „Waarom moeten die teksten telkens veranderd worden? Bekoring, beproeving, verleiding... Het komt allemaal op hetzelfde neer. Voor mij mag het blijven zoals het is”, laat lezeres Marijke Le Roy weten. Enkelingen gaan een stapje verder. Ze nemen zich voor de oude versie te blijven bidden.

Eén katholieke tekst van het Onzevader voor de eucharistie in het hele Nederlandstalige gebied komt niet uit de lucht vallen. Toch schijnen weinigen in Vlaanderen te beseffen dat zo’n wezenlijke tekst in het christendom heel anders klinkt aan gene zijde van onze noordergrens. Dat toont alweer aan dat Vlaanderen een cultuur op zich is, behoorlijk afgesneden van wat er leeft ‘boven de Moerdijk’. Of de nood aan een uniforme tekst in de eucharistieviering misschien scherper wordt gevoeld in grensparochies zoals Baarle-Hertog of De Klinge, is ons niet bekend.

„De tekst is vrij goed,” laat lezer Luc Verreycken weten, „maar ik zou willen dat het paternoster wereldwijd opnieuw in het Latijn zou worden gezongen.” Over het algemeen reageren onze lezers op Facebook opgetogen over de nieuwe vertaling, maar het zal niemand verbazen dat vooral de verandering van „beproeving” in plaats van „bekoring” het meest opvalt. „Bekoring” klonk archaisch en had de vreemde bijklank dat God ons aantrekkelijke dingen voorhoudt om ons ten val te brengen. Voor Cindy Claeys klinkt „beproeving” alvast hedendaags. „De bede ‘uw naam worde geheiligd’ daarentegen zal meer tijd vragen om ingeburgerd te geraken”, denkt ze.

„God brengt niemand in beproeving”, stelt Miriam Biesemans. „Vertaald uit het Hebreeuws staat er letterlijk: ‘en wanneer wij tot verzoeking zijn gekomen, moge uw hand er ons dan weer uitleiden’. Verkort kun je dan beter zeggen: ‘en leid mij uit de verzoeking’.”

Over vertalingen kun je eindeloos discussiëren. Dat geldt natuurlijk ook voor het Onzevader. De katholieken richten zich op de Latijnse eenheidstekst, maar het gebed dat Jezus zelf ons leerde, kennen we uit de Griekse grondtekst van de evangeliën. Het is ons overgeleverd in twee versies: een korte in Lucas (hoofdstuk 11, verzen 2-4) en een langere bij Matteüs (hoofdstuk 6, verzen 9-13). Bijbelwetenschappers zijn het er over eens dat aan de oorsprong een Arameeische tekst ligt die door de allereerste christenen werd gebeden. Wat wij dus als oorspronkelijk

beschouwen, is ook al een vertaling. Een lezer valt het op dat de aloude bede „uw rijk kome” wordt behouden. In het Grieks staat er *basilea*, wat ‘koninkrijk’ of nog beter ‘koningschap’ betekent. „Laat uw koninkrijk komen”, zou bijgevolg juist zijn geweest. Het gaat immer over het koningschap van God dat we verwachten.

Er zijn ook lezers die de nieuwe vertaling vis noch vlees vinden en die hun teleurstelling uitdrukken. Eén lezer hoopt op nog meer ingrijpende aanpassingen. Bedoelt hij daarmee een vlotter klinkende, actuele en oecumenische vertaling, zoals je die aantreft in de Nieuwe Bijbelvertaling? Daar wordt het toch wel belegen klinkende werkwoord ‘geschieden’ ingeruild voor „laat uw wil gedaan worden”.

De nieuwe gemeenschappelijke vertaling van het Onzevader werd op 10 juni in Rome goedgekeurd. De Nederlandse en Belgische bisschoppenconferenties zullen echter pas in een later stadium de precieze invoeringsdatum bepalen voor het gebruik ervan in de liturgie. (EDS)

Het zal niemand verbazen dat de verandering van ‘bekoring’ in ‘beproeving’ het meest opvalt